

DR. MED. THEO COSTY

DE ROMANTISCHE GESCHIEDENIS VAN
CONSTANCE TEICHMANN
EN DE KLINIEK LOUISE-MARIE

† 1896 - 1996

DE ROMANTISCHE GESCHIEDENIS VAN CONSTANCE TEICHMANN EN DE KLINIEK LOUISE-MARIE

INLEIDING

Waarom hebben wij deze geschiedenis "romantisch" genoemd? Niet omdat het begin van de 19e eeuw zich afspeelde in "rozegeur en maneschijn", maar omdat Constance Teichmann geboren is in volle Romantiek. We weten nu dat deze tijd, die voor de gegoede burgers fantastische belevenissen meebracht op het gebied van kunst, cultuur en mondaniteiten, voor het gewone volk dikwijls gepaard ging met honger, ziekte en ellende. Vandaar de nijpende nood aan weldadigheid en verzorging.

Wat is de betekenis van deze "Romantiek"?

De 18e eeuw was de eeuw van de "Verlichting", "Le Siècle des Lumières", met de rationalisten, zoals Voltaire, aan de leiding, die het hele levensgebeuren zouden gaan uitleggen in het licht van de menselijke rede.

Deze gedachtengang leidde noodzakelijk naar de Franse Revolutie en de verspreiding van de nieuwe idealen: "Liberté, Egalité, Fraternité", het definitief breken met het middeleeuwse feodalisme.

Napoleon, die eerst deze ideeën zou gaan verspreiden over heel Europa, heeft de democratische beginselen geweld aangedaan door zich keizer te laten kronen. Nadien verloor hij de Slag bij Waterloo. Het woord was toen zonder tegenspraak aan de conservatieven, monarchisten, de clerus, de aristocraten, kortom aan al diegenen die van de Franse Revolutie schade hadden ondervonden.

Toen kwam de filosofische, literaire, artistieke en religieuze weerslag met al zijn consequenties. Een ontploffing van hetgeen 26 jaar lang onder de demper had gelegen: terugkeer naar het irrationele, het sentimentele, het religieuze en het mystieke met groot heimwee naar het verre verleden en de christelijke middeleeuwen.

Chateaubriand oogstte veel bijval met zijn "Génie du Christianisme". Goethe en Schiller waren aan de orde van de dag. Beethoven en Chopin lieten nieuwe romantische klanken horen. Richard Wagner schreef de "Nibelungen", enz., enz. In Vlaanderen "leerde" Hendrik Conscience "zijn volk lezen" op de hem eigen romantische manier.

Dat was het dan. De Romantiek beleefde haar mooiste prestaties op alle gebieden van de menselijke geestesbedrijvigheid.

De enkelingen, die een beetje meeleeften met de stromingen van hun tijd, kregen een massa nieuwe emoties en belevenissen te verwerken en, hetgeen belangrijk is, velen maakten voor zichzelf een geschreven analyse van de multipеле indrukken en zielsbewegingen onder de vorm van een regelmatig bijgehouden dagboek.

Bij de familie Teichmann was deze gewoonte grondig ingeburgerd.

Gouverneur Théodore Teichmann, de vader van Constance, heeft een uitvoerig dagboek nagelaten en liet zelfs zijn dochters in de ik-vorm doorheen vaders pen spreken, toen ze nog maar pas geboren en zelf nog onmondig en "onpennig" waren.

Zijn eerste en jong gestorven echtgenote, Jenny Teichmann-Cooppal, liet zeer interessante geschriften na. Zo deden ook haar zuster Maria Teichmann-Cooppal, tweede echtgenote en moeder van Constance, en later ook Betsy Belpaire-Teichmann, de tweede dochter van Théodore Teichmann en later gedurende 56 jaar voorzitter van de "Dames de la Charité". Maar vooral van Constance Teichmann zelf bleven tientallen eigenhandig geschreven boekjes bewaard.

Hierin dan vond de latere Mej. M.E. Belpaire, dochter van Betsy, haar voornaamste inspiratie voor het schrijven van het bekende werk: "Constance Teichmann".

DE FAMILIE TEICHMANN

Théodore Teichmann, (Fig. 1) vader van Constance, was een bijzonder interessante persoonlijkheid. Hij werd geboren te Venlo (Nederland) in 1788 als zoon van een Duitse vader, afkomstig uit Stuttgart, en een Zwitserse moeder. Zijn grootmoeder was een Nederlandse zodat hij natuurlijk uitgroeide tot een echt Europees voelende figuur.

Door de voortijdige dood van zijn vader werd hij opgevoed te Luik onder de hoede van zijn oom, de Franse revolutionair Bassenge, die hem vervolgens naar Parijs stuurde en hem liet inschrijven in de befaamde "Ecole Polytechnique".

Hier promoveerde Théodore Teichmann in 1809 tot Burgerlijk Ingenieur.

De Franse regering, die onder Napoleon ons land bestuurde, stuurde hem in 1812 naar Antwerpen, waar hij een leidende rol zou spelen bij de herstructurering van de haven.

Napoleon heeft in het toenmalige Europa veel kwaad bloed gezet, maar toch moeten we toegeven dat hij een enorme rol heeft gespeeld om de haven van Antwerpen te doen ontwaken uit haar twee eeuwen lange slaap, die ze sinds de val van Antwerpen in 1585 was ingegaan.

Het Bonapartedok, door Napoleon ontworpen, heeft zijn naam mogen bewaren. In 1814, nog onder het Franse regime, werd Th. Teichmann benoemd tot Inspecteur der Openbare Werken.

Op 16 december 1814 huwde hij te Antwerpen met de knappe en elegante Jenny Coopval. Zij was lid van een nijveraars- en handelaarsfamilie en een tante van haar woonde sinds mensenheugenis op de hoek van de Oever en de St.-Jansvliet (toen nog genaamd St.-Janskaai) in een pand genaamd de "Rooie Brak". De St.-Jansvliet was toen nog een open dok, dat zich naar de stad toe uitstreekte tot bijna aan de Oever. Ze had in de 13e eeuw deel uitgemaakt van de halfcirkelvormige vestinggracht rondom Antwerpen.

Met uitzondering van de periode waarin Th. Teichmann gouverneur was (1845-1862), heeft de familie Teichmann in het nu nog bestaande grote hoekhuis van de Coopvals gewoond. Het pand, dat later in ver-

schillende winkelhuizen werd opgedeeld, bevat, hoog in de gevel aan de Oeverkant, een gedenkplaat, die herinnert aan de geboorte van Constance Teichmann in 1824 in dit huis. (Fig. 2).

Aan de St.-Janskaai kwamen sinds eeuwen schepen aanmeren om hun waren te lossen en te laden. Het dok was gespecialiseerd in stenen en bouwmaterialen. Het was de aangewezen plaats voor de binnenscheppen die o.a. Boomse en Kruiboekse baksteen evenals Naamse en Doornikse kalk aanvoerden. Het schijnt zelfs dat het materiaal voor de bouw van de Kathedraal via deze weg Antwerpen heeft bereikt.

De tante van Jenny Cooppal baatte op de Oever een zaak uit in stenen, zand en kalk. De vader van Jenny echter was eigenaar van een buskruitfabriek te Wetteren.

In 1815, na de slag bij Waterloo en het Congres van Wenen, ging België deel uitmaken van de Verenigde Nederlanden onder Koning Willem I.

In 1816 werd Th. Teichmann Directeur van de Waterstaat. Hij kreeg een niet geringe verantwoordelijkheid te dragen in verband met de waterstandsproblemen van de Schelde.

De jonge familie Teichmann-Cooppal werd echter zwaar beproefd, want in februari 1816 overleed de echtgenote Jenny en in mei 1816 ook het zoontje dat uit dit huwelijk was gesproten. In oktober 1818 echter huwde Th. Teichmann opnieuw met de veel rustiger en teruggetrokken zuster van Jenny: Maria Cooppal, in de omgang Mimi genoemd. Uit dit huwelijk werden vier dochters geboren: Jenny, Elisabeth (Betsy), Constance en Marie. Constance Teichmann werd geboren op 16 juni 1824.

In 1830 brak de Belgische revolutie uit, naar het schijnt tot verwondering van vele Antwerpenaren, zoals blijkt uit beschrijvingen van Orangistische sympathieën, die vooral leefden in de hogere standen. Dat zelfde jaar geraakte vader Cooppal plots in ernstige moeilijkheden. Hij had zich namelijk enkele maanden tevoren nog schriftelijk bereid verklaard tot "verdere leveringen van buskruit aan de Nederlandse Regering". Deze brief was in handen geraakt van de Belgische patriotten, die hem onder leiding van een Fransman, genaamd "Ollard", prompt te Wetteren kwamen aanhouden onder beschuldiging van hoogverraad. Hij werd gevankelijk naar Gent gevoerd om er gefusilleerd te worden, wat zeker zou zijn gebeurd zonder de snelle, diplomatieke tussenkomst van zijn schoonzoon

Th. Teichmann. Deze stond bij de Belgische regering zeer gunstig aangeschreven en was een persoonlijke vriend en bijna landgenoot van Leopold I. Hij werd achtereenvolgens senator, Minister van Binnenlandse Zaken en in 1845 ten slotte tot Gouverneur van de Provincie Antwerpen benoemd, hetgeen hij is gebleven tot 1862.

Tijdens de periode van het vaderlijke gouverneurschap woonde de familie Teichmann in de toenmalige ambtswoning van de gouverneur op de Schoenmarkt (schuin tegenover de later gebouwde Boerentoren).

Fig. 3. - Ambtswoning van de gouverneur

Het is in dit kader dat de familie Teichmann haar culturele, mondaine en liefdadige activiteiten ontplooiden.

Constance bleef de enige ongehuwde dochter. De oudste, Jenny, trad met Jules Strens in het huwelijk. De tweede, Elisabeth, alias Betsy, huwde met de ingenieur Alphonse Belpaire, die op 37-jarige leeftijd overleed. Ze speelde een enorme rol als voorzitter (1844-1900) van de "Dames de la Charité" en werd de moeder van de bekende schrijfster M.E. Belpaire.

De jongste dochter, Marie, huwde enkele jaren later met de jongste broeder van Alphonse Belpaire, Frédéric. Zo werd een stevige en dubbele band gelegd tussen de families Teichmann, die geen mannelijke nakomelingen had, en de familie Belpaire. Moeder Teichmann was eerder teruggetrokken van aard, maar intens gericht op liefdadigheid.

In het midden van de 19e eeuw heerste in de Vlaamse gewesten onvoorstelbare ellende door de concurrentie van de reeds op machinale arbeid overgeschakelde Engelse weverijen met de Vlaamse, op manuele arbeid steunende bedrijven. Marie Teichmann stichtte de Maatschappij tot onderstand der Weduwen, de "Vereniging der Christene Moeders", en hielp actief mee aan de oprichting van bewaarscholen en zondagsscholen.

HOPITAL LOUISE-MARIE.

GRANDE MATINÉE MUSICALE

DONNÉE PAR LA

SOCIÉTÉ DES DAMES DE LA CHARITÉ,

AVEC LE CONCOURS BIENVEILLANT

De MM. J. DUPUIS et L. BRASSIN et celui de la Société AMPHION de Bruxelles,

le dimanche 10 AVRIL 1858, à midi et demi

DANS LES SALONS DU GOUVERNEMENT PROVINCIAL.

PROGRAMME.

<p>1. <i>Enfants de l'Harmonie</i>, chœur chanté par la Société AMPHION.</p> <p>2. <i>Souate pour Piano et Violon</i>, exécutée par Mme BRASSIN & DUPUIS.</p> <p>3. <i>Grand air de Guido et Cinea</i>, chanté par Mlle M. H.</p> <p>4. <i>Marche pour le Piano</i>, } morceaux caractéristiques exécutés par M. BRASSIN.</p> <p>5. <i>Les Boveurs</i>, chœur chanté par la Société AMPHION.</p> <p>6. <i>Tyrolienne</i>, chantée par Mlle M. H.</p> <p>7. <i>Élégie pour le Violon</i>, } exécutés par M. DUPUIS.</p> <p>8. <i>Scherzo id.</i> }</p> <p>9. <i>Je ne veux pas me marier</i>, } chansons nouvelles chantées par M. F. DE K.</p> <p>10. <i>Monsieur l'Étourneau</i>, }</p>	<p>KÜCKEN.</p> <p>BEETHOVEN.</p> <p>HALEVY.</p> <p>BRASSIN</p> <p>DE RILLÉ.</p> <p>DE HAAS.</p> <p>DUPUIS.</p> <p>DAVID.</p> <p>PARROT.</p> <p>DARCIER.</p>
---	---

1. Pendule.	4. 1 Plateau liqueur.	H. 4 calicos à cigares.
2. 1 thé complet.	5. Groupe porcelaine de Saxe avec pied en argent	7. 2 salières, 1 montavivier.
3. 2 Lampes.		H. 1 fleurin.

Fig. 4.
Programma van een weldadigheidsconcert in 1858

Ze haalde de Zusters der Armen naar Antwerpen, stichtte een weeshuis voor meisjes, enz.

Constance onderging de invloed van de op rechtstreekse actie ingestelde liefdadigheid van haar moeder, maar wilde aanvankelijk hospitaalnon worden. Hiervoor was vader Teichmann echter niet te vinden. De hoogste deugd nu voor een kind bleek voor Constance gehoorzaamheid en eerbied voor het ouderlijk gezag. Ze kreeg het ook niet over haar hart haar vader verdriet aan te doen.

Haar talrijke, nauwkeurig gedateerde dagboeken getuigen van een mystieke religieuze beleving, die ze haar leven lang heeft volgehouden.

Kloosterzuster is Constance nooit geworden, maar wel hebben de ouders Teichmann haar met woord en daad bijgestaan om haar liefdadige lekenidealen te verwezenlijken: moeder Teichmann met haar inspirerende voorbeelden, vader Teichmann met de morele en materiële steun om samen met de "Dames de la Charité" een eigen klein gasthuis te kunnen oprichten.

Ook werd alles in het werk gesteld om de nodige fondsen te verzamelen voor deze menslievende organisatie, hetgeen wonderwel te combineren was met het beleven van muzikale gebeurtenissen. De familie Teichmann was immers muzikaal zeer begaafd; vader was een uitstekend violist, Constance had een wonderbare stem. De "Dames" hadden een zeer succesvol koor samengesteld uit dames en juffrouwen van de begoede Antwerpse standen. (Fig. 4)

In de ambtswoning van Gouverneur Teichmann werden aan de lopende band liefdadigheidsfeesten, bals, ontvangsten, concerten en tentoonstellingen georganiseerd, waarvan de talrijke bewaarde aankondigingen, invitaties en aanplakbrieven getuigen. De familie Teichmann genoot te Antwerpen een zeer hoog aanzien vooral bij zakenlui, geldmagnaten, artiesten, politici, enz., die in de Scheldestad flink vertegenwoordigd waren.

Het kunstleven van de stad Antwerpen stond op hoog niveau: kunstenaars vooral maar niet uitsluitend uit de wereld van de muziek, vonden bij de Teichmanns daadwerkelijke waardering, aanmoediging en steun. In familiekring werden 's avonds door Constance meesterwerken voorgelezen uit de Franse literatuur. In de muziek ging de verering vooral naar grote componisten. Constance bezocht geregeld grote festivals in Duitsland, dat ze "le vestibule du paradis terrestre" noemde.

We mogen niet vergeten dat de artistieke, wetenschappelijke en diplomatieke betrekkingen met het toenmalige Keizerlijke Duitsland uitstekend waren.

De wereldoorlogen 1914-1918 en 1940-1945 hebben deze situatie grondig verstoord.

Een jaarlijks terugkerende, belangrijke gebeurtenis in het Antwerpen van toen was de prijsuitdeling aan de leerlingen van de muziekacademie. Wie de eerste prijs behaalde, mocht in een open voertuig naast de gouverneur doorheen een bevlagde stad naar het gouvernementsgebouw rijden, waar hem een diner werd aangeboden.

Th. Teichmann beijverde zich om nieuwe talenten op te sporen en ontdekte op die manier b.v. Karel Ooms uit Dessel. Kunstenaars uit heel West-Europa waren bij de Teichmanns te gast: Duitsers, Nederlanders, Fransen, kunstenaars van de meest diverse pluimage, schilders, beeldhouwers, graveerders, ...

CONSTANCE TEICHMANN, PETER BENOIT EN EDGAR TINEL

Speciale hulp en bescherming heeft Constance (Fig. 4) steeds verleend aan een aantal Vlaamse kunstenaars, die haar nauw aan het hart lagen zoals H. Conscience, Prudens Van Duyse en August Snieders.

In 1864 werd in de salons van het huis Teichmann op de Oever een Oratorium van Haydn uitgevoerd.

Fischer, kapelmeester van St.-Goedele te Brussel was naar Antwerpen gekomen om de solo's te zingen. Hij bracht een man mee van ongeveer 30 jaar, een stoere West-Vlaming uit Harelbeke, volkomen onbekend te Antwerpen: Peter Benoit. Hij kwam recht uit Parijs, waar hij als orkestmeester verbonden was geweest aan de "Bouffes Parisiennes", het theater van Offenbach.

Een maand later werd door de Dames te Antwerpen een uitvoering georganiseerd van Peter Benoit's godsdienstige "Quadrilogie". Bomvolle zaal en grote triomf. Constance zong als een engel en vader Teichmann omhelsde na afloop Peter Benoit in vervoering. Twee jaar later zong Constance de sopraansolopartij in "Lucifer" te Brussel en verklaarde Peter Benoit van zijn kant: "Alleen Juffrouw Constance interpreteert mijn muziek zoals ik haar zelf voel. Wanneer ik haar beluister, krijg ik de tranen in de ogen."

Vader Teichmann overleed in 1867 en Moeder vier maanden later.

In het openbaar zou Constance nu nooit meer zingen, alleen nog, onzichtbaar, in kerken. Maar zij bleef de stimulerende kracht van een deel van het Antwerpse muzikale leven.

Zij spande zich in om Peter Benoit als directeur van de Antwerpse Muziekacademie benoemd te krijgen ofschoon de betrekkingen door godsdienstige en filosofische meningsverschillen waren bekoeld.

Toch zat Peter Benoit weer aan het orgel van de St.-Augustinuskerk toen de reeds zieke Constance werd gevierd ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Kliniek Louise-Marie.

Fig. 5.
Constance Teichmann

Een andere jonge kunstenaar die door Constance geleid werd en beschermd, was Edgar Tinel, die volkomen aan haar religieuze ideaal beantwoordde. Ze hielp deze ziekelijke jonge man om het Lemmensinstituut te stichten te Mechelen en speelde een doorslaggevende rol bij zijn muzikale opgang.

HET LEVEN VAN CONSTANCE TEICHMANN

In haar dagboeken vertelt Constance hoe ze normaal haar dagen doorbracht. Ze stond zeer vroeg op, woonde de H. Mis bij en ging dan steeds te Communie.

Na het ontbijt oefende ze haar stem en ging daarna naar het Gasthuis.

De hele voormiddag verpleegde ze haar kleine zieken (Fig. 6). Om 12 uur hielp ze de geneesheren bij de dagelijkse kosteloze raadplegingen voor volwassenen.

Elke dag opnieuw zag men hier dezelfde stroom van menselijke ellende: arbeiders, zeelieden, vrouwen en kinderen lijdend aan allerlei niet of slecht verzorgde verwondingen of ziekten.

's Namiddags deed ze boodschappen voor zieke mensen, ging het lof zingen in een of andere kapel en oefende met haar vrouwenkoor.

Ze zorgde ervoor steeds omstreeks vier uur in het gouvernementshotel of op het buitengoed aan de Markgravelei terug te zijn om er met haar vader en haar zusters te musiceren.

Het avondmaal bracht de hele familie bijeen, waarna Constance haar drukke correspondentie afwerkte.

Fig. 6. - Opname van een kinderzaal, waarschijnlijk uit de periode dat de kliniek

HET KINDERGASTHUIS LOUISE-MARIE

Een jaar na haar opname bij de "Dames de la Charité" huurde Constance Teichmann een huis aan de St.-Jorisvest, een straat die in de hoogte evenwijdig liep met de toen nog bestaande en pas omstreeks 1870 gesloopte Spaanse wallen. De St.-Jorisvest of St.-Jorispoortvest heeft sindsdien haar naam verloren en werd, eigenaardig genoeg, omgedoopt tot Tabaksvest, omdat de tabakshandel Pauwels hier gevestigd was.

Op 16 november 1846 werd hier het Kindergasthuis geopend. De mensen spraken van het "kleine" gasthuis in tegenstelling tot het "grote" (stads)-gasthuis St.-Elisabeth. De andere Antwerpse ziekenhuizen werden merkelijk later gebouwd, zoals b.v. het Stuivenberggasthuis (ingehuldigd in 1884).

Constance begon met zes bedjes, weldra waren het er twaalf, getal dat veel later zou oplopen tot boven de 300.

Ze deed een beroep op de vooraanstaande families van de stad om financieel "één bed te stichten", zoals het heette, beschermend lid van de maatschappij te worden of een dochter als lid van het genootschap te laten inschrijven.

En steeds opnieuw organiseerde men ten voordele van het Kindergasthuis concertavonden waarbij ze veelal zelf optrad.

Stilaan steeg het beddental, terwijl ook drie religieuze zusters in dienst werden genomen.

Bij het verzorgen van haar zieken bleef Constance volkomen onverschillig voor de risico's die ze daarbij nam. In 1847 kreeg ze tyfus en in 1849 roodvonk, een gevreesde, gevaarlijke kinderziekte. Dank zij een bijzonder kloek gestel echter overwon ze beide ziekten snel. Onder een tenger voorkomen gingen inderdaad een onverwoestbare gezondheid en een ijzersterke wilskracht schuil.

Een andere karaktertrek, die ze tot op haar sterfbed heeft bewaard en die ongetwijfeld een sterk afweerwapen is geweest temidden van alle ellende, miserie en lijden, was haar zin voor humor: "Ik? Ik lach met mezelf!". In de pijnlijkste omstandigheden dook die humor als een relativerende factor op.

Als ze door roodvonk aangetast te bed lag, schreef ze (donderdag 22 februari 1849): "Hier zit ik weer, zoete Vriend (Jesus), sedert vrijdag in deze kamer gevangen en daareven nog in dat bed. Het is roodvonk

Cabinet du Roi.

Bruxelles, le 10. 8. 1851.

N° 22.

Madame,

La Princesse Charlotte a soumis au Roi la requête que vous lui avez adressée le 29 septembre dernier. Je suis heureux de pouvoir vous faire connaître que S. M. vous autorise à donner à l'hôpital fondé par les soins généreux de la société dont vous êtes présidente le nom d'hôpital Louise.

Après, Madame, la assurance de ma considération distinguée.

Le Secrétaire du Cabinet du Roi.

D'Anethan

Madame Betsy Belpaire,
Présidente de la société, sous
le titre de Dames de Charité
à Anvers.

Fig. 7. - Brief waarin Koning Leopold I de toestemming verleent het gasthuis naar zijn overleden vrouw te noemen.

nu. Ik moet erom lachen dat ik zo alle ziekten meemaak. Ge zult me een gewelddadige dood moeten doen sterven of gelijk Poesjenel, van uitgeleefdheid!"

In 1851 kreeg Mw Betsy Belpaire, voorzitter van de Dames, een brief van de secretaris van prinses Charlotte, dochter van Leopold I. Deze brief bestaat nog in onze archieven (Fig. 7). Men leest hierin dat de Koning toestemming heeft verleend om het gasthuis van Constance te heten naar de in 1850 te Oostende overleden eerste Belgische koningin Louise(-Marie), dochter van de Franse koning Louis-Philippe. Deze prinses Charlotte, die later huwde met Maximiliaan van Oostenrijk, zou Keizerin van Mexico worden en dit gedurende een drietal jaar blijven.

Fig. 8. - Het tweede gasthuis in de Everdijstraat (1851-1877)

Men kent echter het dramatische verloop van dit verhaal. Keizer Maximiliaan werd terechtgesteld en Keizerin Charlotte vluchtte naar België, waar spoedig de eerste tekenen van een fatale verstandsverbijstering konden worden vastgesteld.

Het huis op de St.-Jorisvest werd snel te klein en de 18e september 1851 noteerde Constance bij de verhuizing naar de Everdijstraat: "Gisteren hebben wij het huis verlaten met al mijn lieve kleinen. Als alles weg was en ik weer naar boven ging en dat huis leeg zag, waar mijn kinderen geleefd hebben, waar ze gestorven zijn, heb ik geweend".

Van 1851 tot 1877 bleef het Kindergasthuis gevestigd aan de Everdijstraat, waar vader Teichmann een huis had aangekocht op het tegenwoordige nummer 37, waar zich thans de lagere school St.-Lodewijk bevindt. (Fig. 8).

Hier sloofde Constance zich gemiddeld veertien tot zestien uur per dag af voor haar zieken. Deze 26 jaar zijn ongetwijfeld de meest vruchtbare en de mooiste uit haar leven geweest.

HET VERZAMELEN VAN FONDSEN VOOR NOODLIJDENDEN

In een tijd waarin van sociale zekerheid nog helemaal geen sprake was, dat de ziekenfondsen nog niet bestonden om hospitalisatie en medische behandeling te vergoeden zoals dat nu gebeurt, bleef het grootste probleem: vanwaar moesten de nodige fondsen komen om weldadige, geneeskundige behandeling toe te laten?

Zoals reeds vermeld werd het genootschap "Les Dames de la Charité" gesticht in 1844 onder impuls van de familie Teichmann.

Aan de hand van de bewaarde affiches, uitnodigingen, programma-boekjes, enz... hebben we een idee wat er allemaal georganiseerd werd aan concerten, gala's of zangfeesten in het Gouvernementsgebouw, op de Oever en in de diverse zalen van de stad, o.a. in de feestzaal van de Harmonie.

De Dames organiseerden geregeld ook omhalingen op publieke plaatsen, desnoods met behulp van inschrijvingslijsten, waarop firma's of vooraanstaanden stempels of handtekeningen aanbrachten met vermelding van de gestorte bedragen.

In de herbergen werden geldbussen geplaatst met aanmoedigende leuzen zoals: "Geven voor het gasthuis Louise-Marie brengt geluk." (Fig. 9).

De dames en andere vrijwilligers of vrijwilligsters gingen rond in de kerken en ontvingen soms vrijwillige stortingen van weldoeners en, hetgeen nog efficiënter was, testamentaire legaten uit erfenissen, die nogal hoog konden oplopen.

Als voorzitter van de Dames fungeerden achtereenvolgens:

Fig. 10. - De "Liefdadige Vrouwen" (gesticht in 1892) in vol ornaat

1844-1900: Mwe Betsy Belpaire-Teichmann;
 1900-1927: Mw Mommaers, echtgenote van de gynaecoloog-chirurg
 aan het gasthuis verbonden;
 1927-1933: Mej. Mansion (lid van de familie Belpaire);
 1933-1945: Mw Belpaire-Petithan (moeder van Ing. André Belpaire);
 1945-1976: Mej. Ducarme.

In 1892 kregen de "Dames" versterking in de vorm van een groep democratische vrijwilligsters uit de burgerij, die zich met echtgenoten en familieleden zouden gaan inzetten voor het organiseren van o.a. grote zangfeesten: de "Liefdadige Vrouwen".

Men kan ze bewonderen op de opeenvolgende groepsfoto's telkens met een nieuw en elegant uniform, dat ze zelf bekostigden. (Fig. 10). De leider of leidster hanteert de dirigerestok, sommigen houden een tamboerijn in de hand, anderen een liedertekst of een omhaalbus.

Ze bezaten ook een mooi fanion, dat op de meeste foto's is te zien vanaf hun stichting in 1892.

Zoals hierna te lezen was het idee van de "Liefdadige Vrouwen" gesproken uit de "Vlaamsch Katholieken Strijdersbond van Antwerpen" (4de Wijk).

Hier volgt het officieel verslag van de bestuursvergadering, waarop deze beslissingen werden genomen:

“Aangaande het werk der geldinzamelingen ten voordele van het Kindergasthuis Louise-Marie Meistraat door gemelden bond gesticht op 25 januari 1892 in het lokaal St.-Matthijs Pelgrimstraat te Antwerpen. Op buitengewone vergadering van 2 februari 1892 werd er besloten ter gelegenheid van Karnaval de vrouwen der leden en vrienden eene omhaling te laten doen in de gekende koffijhuizen ten voordele van bovengemeld doel.

De regeling hiervan werd als volgt vastgesteld:

ten 1ste: de vrouwen der leden en vrienden zouden onbepaald in getal gemaskerd in groep de druk bezocht koffijhuizen bezoeken, daar liedjes verkoopen, dewelke zij eerst voorzongen, dan met de bussen rondgaan dewelke hiervoor zouden geligt worden.

ten 2e: De leden en vrienden zouden met eene kartel voor opschrift dragende “Liefdadige Vrouwen” de groep vergezellen.

ten 3e: onder hoogervermelde naam zou dit liefdadig werk in alle bevriende gazetten aanbevolen worden zoals: Gazet van Antwerpen, Handelsblad en Escaut.

ten 4e: de vrouwen zouden allen eender kleedsel dragen en dit op eigen kosten.

ten 5e: den drank der vrouwen zal door hun vergezeller of door een lid betaald worden.

ten 6e: Den Bond is verantwoordelijk voor de zedelijke orde onder de vrouwen”.

In 1892 ook stichtte Dr. Nuyens het “Bestendig Ondersteuningskomiteit”, weer een organisatie die talrijke leden groepeerde, allen bereid om zich kosteloos in te zetten voor de noodlijdende patiënten van de Kliniek Louise-Marie.

Ook hiervan bleven vele foto's bewaard.

Dit “komiteit” werd wegens oorlogsomstandigheden tweemaal verhinderd zijn zilveren en gouden jubileum te vieren, nl. in 1917 en in 1942, zodat maar ineens besloten werd het diamanten jubileum te vieren en dat in 1952.

Omstreeks deze tijd ook mocht, onder impuls van wijlen Minister van Staat Frans Van Cauwelaert, aan dit “komiteit” het “koninklijk” adjectief toegevoegd worden zodat de officiële benaming toen werd: “Koninklijk Ondersteuningskomiteit van de Kliniek Louise-Marie”.

De laatste sporen, die wij van dit “komiteit” hebben weergevonden, dateren van 1955.

DE DOKTERS VAN DE KLINIEK LOUISE-MARIE

De eerste twee geneesheren werkzaam in het "Klein Gasthuis" waren Dr. Claude-Louis Sommé en Dr. J. Haine.

Dr. Sommé (Fig. 11) had reeds een loopbaan achter de rug in het St.-Elisabethgasthuis toen hij zijn diensten in Louise-Marie aanbood.

Hij was een man met een enorme medische ervaring, aangezien hij militair geneesheer was geweest in het leger van Napoleon en zo de voornaamste glorierijke veldslagen had meegemaakt.

Hij had het gebracht tot majoor-chirurg en kwam in die hoedanigheid met het 76e Linieregiment te Antwerpen aanbeland.

In 1806 nam hij ontslag uit het leger en huwde te Mainz (Mayence) met Marie-Félicité Haug.

Hetzelfde jaar werd hij te Antwerpen benoemd als "Chirurgien-Chef" in het St.-Elisabethgasthuis. Hij werd ook professor aan de "Ecole de Médecine", die in 1806 te Antwerpen was gesticht door de Franse "Préfet des deux Nèthes", C. Herbouville. De borstbeelden van Herbouville en van Dr. Sommé staan nog steeds in de historische zaal van het St.-Elisabethgasthuis, waar deze "Ecole de Médecine" haar zetel had.

Fig. 11. Dr. Claude-Louis Sommé.

COURS GRATUITS D E MÉDECINE E T DE CHIRURGIE,

ETABLIS

À L'HÔPITAL DE S.^{TE}-ÉLISABETH
DE LA VILLE D'ANVERS,

Par Décret impérial du 10 Février 1806, et conformément aux Décisions
de Son Excellence le Ministre de l'Intérieur.

COURS du semestre d'Hiver.

L'OUVERTURE aura lieu le 15 Octobv.

Anatomie et Opérations de Chirurgie. — *M. Simoné, C. D.*

On démontrera successivement toutes les parties de l'anatomie, en commençant par l'ostéologie et terminant par la splénoptologie.

Les élèves seront exercés dans les intervalles des leçons, aux préparations anatomiques de tout genre, dans la salle de dissection, où ils se livreront à l'étude pratique de l'anatomie.

Toutes les opérations de Chirurgie seront pratiquées et démontrées sur le cadavre.

Les élèves internes de l'hôpital prépareront et opéreront les leçons.
Celles d'assistance auront lieu les lundis et vendredis, et celles d'opérations les mercredi à 9 heures.

Ontleëlkunde (Anatomia) en Heelkundige Kunstbewerking.
M. Simoné C. D.

Men zal successief en opzigtig alle de deelen der ontleëlkunde, heegende de heerkunde (osteologie), en opzigtig met de ingen eedkunde (splénoptologie). De leering zal gefocust worden in den taarstent der leeren, voorbereidingen der ontleëlkunde, van alle slag, in de met de ontleëlkunde, op zij zullen overgêven aan de oefening stoffe der ontleëlkunde.

Alle de heelkundige kunstbewerkingen (de operatiën der chirurgie) zullen op het lichaam aangeleerd en geöfend worden.

De leering, veroude in het gashuis, zullen de leeren bereyden en handelen. De leeren van de Ontleëlkunde zullen plaats hebben des marciags en vrijdag en die van de heelkundige kunstbewerkingen, des woensdags, ten 9 uure.

Fig. 12. - Opening van de Ecole de Médecine in 1806

Deze eens beroemde school (Fig. 12 en 12bis) verstrekte een volledige opleiding in de toenmalige geneeskunde. Ze moest echter in 1835 haar deuren sluiten door de uitvaardiging van het Nationaal Decreet waarbij een eenheidsdiploma werd gecreëerd van dokter in de genees-, heel-, en verloskunde, hetgeen een einde maakte aan de eerder verwarde toestand, die sinds de Revolutie in de geneeskundige opleiding had bestaan. We mogen immers niet vergeten dat in 1797 de Universiteit van Leuven werd gesloten, dat de Hogescholen van Gent

en Luik pas in 1816 door Willem I werden gesticht en dat de U.L.B. pas in 1834 haar poorten opende.

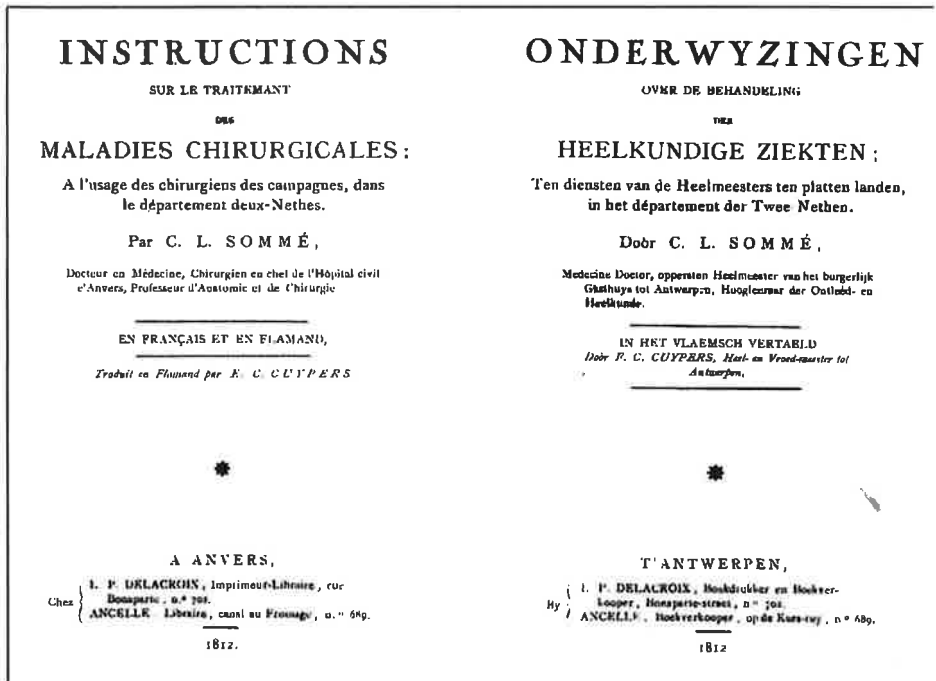
Het Decreet van 1835 verleende alleen aan de Universiteiten nog het recht geneesheren te vormen. Aangezien geneeskunde toen nog veel te maken had met kruiden, reorganiseerde Dr. Sommé in de tuinen van het St.-Elisabethgasthuis, grenzend aan de huidige Leopoldstraat, de beroemde kruidentuin (of "Jardin Botanique"). Hij paste nauwkeurig de etikettering volgens Linnaeus toe, methode die thans nog steeds in zwang blijkt te zijn.

Dr. Sommé had een dochter, die na de dood van haar vader in 1855 Antwerpen verliet zonder sporen na te laten.

In de leeszaal van de Geneeskundige Kring van Antwerpen staat een indrukwekkend beeld dat jarenlang ten onrechte werd beschouwd als zijnde dat van Dr. Sommé. Deze zwaarlijvige figuur heeft echter niets met hem te maken.

Dr. Sommé werd door Constance Teichmann in haar dagboeken dikwijls met lof vermeld. Ze noemde hem "Peeken Sommé", maar bleek zijn adviezen en zorgen heel erg te waarderen. Dr. Sommé is een van de weinige Frans-Antwerpse geneesheren naar wie een straat is genoemd.

Fig. 12. bis - Titelblad van een handboek van Dr. Sommé

De Somméstraat ligt vlak bij het Stuivenberggasthuis, in de verlenging van de Lange Beeldekensstraat. We hebben zijn grafsteen met een lange, maar door het mos bijna onleesbare Latijne tekst weergevonden in de linker buitenmuur van de St.-Willebrorduskerk te Berchem.

Een veel jongere geneesheer, die van 1846 tot 1851 in het "Klein Gasthuis" heeft gewerkt, was Dr. J. Haine. Hij is echter in 1851 uitgeweken naar Californië vanwaar hij, na meer dan 30 jaar, naar Antwerpen is teruggekeerd. Interessant zijn de brieven die Constance hem regelmatig toezond om hem op de hoogte te houden van de verdere evolutie van het Kindergasthuis.

In 1849 verscheen ook Dr. Raedemaekers, die in 1864 overleed, maar wiens portret jammer genoeg niet met zekerheid werd geïdentificeerd.

In dezelfde periode kwam Dr. Baguet regelmatig als chirurg naar het gasthuis, functie die hij combineerde met die van hoofdchirurg in het St.-Elisabethgasthuis (1788-1862).

Andere dokters van wie de activiteit minder duidelijk is, waren in die tijd Dr. Schaeffer, Dr. Delen en Dr. Thieren.

Dr. Roselt verscheen in 1854 als assistent van Dr. Raedemaekers. Hij overleed in 1896. Hij moet een belangrijke en succesvolle medewerker

van Constance zijn geweest, aangezien wij zijn naam vinden op het officiële schilderij van Constance uitgevoerd door Guffens en waarop we kunnen lezen: "Dr. Roselt 30 ans..." (Fig. 13). Dr. Moureau begon zijn activiteit in het gasthuis in 1873 en maakte zich bijzonder verdienstelijk. Tot bij haar overlijden bleef hij de lijfarts van Constance. In 1888 daagde in de Antwerpse medische wereld een figuur op die een grote bekendheid zou gaan genieten. Het betreft Dr. Alexander de Mets, oftalmoloog, die vrij veel heeft gepubliceerd, ook op geschiedkundig gebied. Hij was een van de stichters van het blaadje "L'art Médical", (Fig. 14), dat eerst enkel voor de geneesheren van de Kliniek Louise-Marie was bedoeld als "Bulletin de la Société des Médecins

Fig. 13. Dr. Roselt

de l'Hôpital Louise-Marie", maar daarna en tot 1940 een algemeen Antwerps geneeskundig tijdschrift werd.

Na de oorlog verscheen het blad opnieuw met hetzelfde embleem, maar onder een andere titel: "Annales Collegii Medici Antverpiensis".

7me ANNÉE, N° 6 30 Juin 1914.

LE NUMÉRO : 50 CENTIMES.

L'ART MÉDICAL

BULLETIN DE LA SOCIÉTÉ DES MÉDECINS
DE
L'HOPITAL LOUISE-MARIE
D'ANVERS

REVUE MENSUELLE

ADMINISTRATEUR :
D^r DE METS
T. 3959
92, Avenue des Arts

SECRÉTAIRE :
Dr HELSMOORTEL
T. 2454
Chaussée de Malines, 102

SOMMAIRE:

L'aération naturelle dite « aération différentielle », par le Dr. John Helsmoortel, p. 49
Le traitement électrique de l'arthrite blennorrhagique, p. 61 — *Chronique Médicale,*
A. Vésale par le Dr. Tricot, p. 81. — *Congrès de Médecins de langue française, p. 95*
Le Musée de Folklore de Brecht.

DIGITALINE CRIST[®]
Agit plus sûrement que toutes
les autres préparations de digitale.
NATIVELLE

Extrait de Nativele 62 Br. - Paris - France

Fig. 14. "L'Art Medical" medisch tijdschrift van de kliniek Louise-Marie en voorloper van de Annales

Dr. Helsmoortel verzekerde vanaf 1891 de O.R.L. dienst. De reeds vermelde Dr. Frans Nuyens (1851-1927) kon bogen op een welgevulde carrière. Hij maakte van 1895 tot 1899 zelfs deel uit van de Antwerpse gemeenteraad en vervulde gedurende 25 jaar het ambt van hoofdgeneesheer in de Kliniek Louise-Marie. Hij publiceerde en gaf voordrachten over de meest diverse onderwerpen zoals "Auguste Comte et le Positivisme", het Darwinisme, de euthanasie, het alcoholisme, de voeding van de zuigeling, enz...

Hij was stichter en erevoorzitter van het Bestendig Ondersteuningskomiteit van de kliniek Louise-Marie en voorzitter van het erekomiteit dat in 1905 een praalgraf zou oprichten voor Constance Teichmann in de St.-Eligiuskerk (nabij Schijnpoort).

Dr. van Bever was medewerker van Dr. Nuyens. Dr. Mommaers werd in 1901 benoemd tot gynaecoloog van de Kliniek en in 1910 tot chirurg-diensthoofd.

In "l'Art Médical" van 1914 verscheen een lijst van geneesheren, die de consultaties verzekerden in de Kliniek Louise-Marie. We hebben ze aangevuld met de later toegetreden geneesheren. We noemen zo veel mogelijk de datum van indiensttreding:

Dr. De Landtsheere 1899, Dr. Fierens 1907, Dr. Mertens 1907, Dr. Weyns 1911, Dr. Tombeur 1913, Dr. Van Hufelen 1913, Dr. Mommaers 1901 - reeds vernoemd, Dr. Buelens 1908, Dr. Smets 1908, Dr. Helsmoortel 1891, Dr. Leclef 1911, Dr. Godts 1905, Dr. Van Doren 1909, Dr. Comein, Dr. Coopman 1903, Dr. Huys 1911, Dr. De Wever 1911, Dr. Broeckaert 1906, Dr. Moeris 1908, Dr. De Grootd 1912, Dr. Hendrickx, Dr. Van Lennep vader-1915, Dr. Vander Beken 1907, Dr. De Cooman 1910, Dr. Poort 1910, Dr. Van Emelen 1915, Dr. Meulders 1916, Dr. Santy 1917, Dr. Lecomte 1919, Dr. Lebeer 1929, Dr. Lefever 1929, Dr. Snoeckx 1919, Dr. Willems 1919, Dr. Van den Bergh 1919, Dr. Butaye 1922, Dr. Van den Dungen 1921, Dr. Schepens 1922, Dr. De Herdt 1923, Dr. Brusselmans 1923, Dr. De Roeck, Dr. Stoelen 1924, Dr. Minne 1924, Dr. Van Ermengen 1924, Dr. Van Hoof 1924, Dr. Wittebroodt 1925, Dr. Bertrand 1923, Dr. Bergeys 1926, Dr. Lievens 1927, Dr. Van Krunkelsven 1927, Dr. De Bie 1927, Dr. Van Damme 1927, Dr. Eyskens 1928, Dr. Arts, Dr. Reygaerts, Dr. Massa, Dr. Leon Ghijs, Dr. Van den Put, Dr. Vercruysse, Dr. Verspreuwen, Dr. De Borggraef, Dr. Van Turnhout, Dr. J. Verbeeck.

De laatste medische directeur voor de oorlog was Dr. J. Van Lennep, die veel heeft gepubliceerd over de geschiedenis van de Kliniek

Louise-Marie en die de bouw heeft geleid van de huidige Kliniek, activiteit, die gerust zijn levenswerk mag worden genoemd. Misschien is deze lijst onvolledig waarvoor excuus. Na de oorlog 40-45 werd er bij ons weten geen lijst van geneesheren meer gepubliceerd.

ANDERE VERDIENSTEN VAN CONSTANCE TEICHMANN

Constance vond het niet voldoende noodlijdenden hulp te bieden in het gasthuis en in de stad zelf. Nu en dan be kroop haar de lust menselijke ellende elders te gaan opzoeken, waar die ook te vinden was.

DE CHOLERA IN 1866

Een Duits schip, de "Agnes", met landverhuizers aan boord deed Antwerpen aan, maar na een paar dagen merkte men dat er cholera heerste op het schip.

Het vaartuig werd dadelijk weggestuurd naar Fort Liefkenshoek, waar het in "quarantaine" zou blijven. Constance kon het niet nalaten om samen met de pastoor van het stadsgasthuis een bezoek te brengen aan de stervenden en zieken op het schip om hun troost en verlichting te brengen.

Voor Antwerpen-stad was het echter al te laat. Vóór de ontdekking van de ziekte hadden aangetaste matrozen in de stad rondgezworven en er de bacil achtergelaten. In 1866 maakte de "zwarte dood" op de 123.000 inwoners, die Antwerpen toen telde, 2845 slachtoffers. Deze vielen hoofdzakelijk te betreuren in de arme volkswijken, waar de mensen chronisch ondervoed waren en de hygiëne veel te wensen overliet. (Fig. 15)

CONSTANCE EN HET RODE KRUIS

Het Belgisch Rode Kruis is de oudste onder de nationale Rode Kruisverenigingen. Het werd op 4-2-1864 opgericht en de plaatselijke Antwerpse afdeling in maart 1867. Constance was natuurlijk voorbestemd om mee te werken met deze menslievende organisatie.

In juli 1870 brak de oorlog uit tussen Frankrijk en Duitsland. Op 21 juli richtte het Centraal Comité van het Belgisch Rode Kruis een pathetische oproep tot de bevolking ten voordele van de oorlogsslachtoffers. Giften in linnen, kleding, verbandmiddelen en medicijnen stroomden toe en werden naar de grens gestuurd.

SOCIÉTÉ DES DAMES DE LA CHARITÉ D'ANVERS.

HOPITAL LOUISE-MARIE.

Rapport annuel 1866-1867.

Pendant l'année 1866, 520 enfants ont été admis à l'Hôpital LOUISE-MARIE.

430 sont sortis guéris.

217 sont morts (187 cholériques.)

Il y a eu 370 vaccinations.

Pendant les premiers mois de l'année peu d'enfants sont entrés à l'Hôpital. Aucune maladie ne sévissait. Les consultations ont été cependant aussi suivies que de coutume. Les cas de chirurgie y ont été surtout très-nombreux.

Le 2 Mai un enfant atteint de choléra est entré à l'Hôpital Louise-Marie. Ce pouvait être un de ces cas isolés comme nous en voyons chaque été, et rien ne faisait encore prévoir l'arrivée prochaine du redoutable visiteur.

Le 22 Mai l'Administration communale nous écrivit pour nous demander si nous étions disposées à admettre à l'Hôpital les enfants atteints de choléra. Nous avons répondu immédiatement que non-seulement nous y consentions, mais que nous accepterions d'urgence, et contrairement au Règlement, les cholériques au-dessous de l'âge de 2 ans. Des mesures ont aussitôt été prises pour que le service des cholériques se fit dans les meilleures conditions possibles en augmentant le personnel des Sœurs et des femmes chargées de veiller. Les veilles devaient être doublées et triplées ; il fallait veiller nos

Fig. 15. - Fragment uit het jaarlijks rapport, hier over het jaar 1866-1867.
De ernst van de cholera-epidemie blijkt duidelijk.

Er kwamen 300.000 tot 600.000 Fransen naar België om er verzorgd te worden en een onbekend aantal Duitsers. In ons land werden acht lazaretten opgericht. Op het oorlogstoneel waren zeventien Belgische ambulances werkzaam (noodziekenhuizen).

Om deze van personeel te voorzien deed het Rode Kruis een beroep op het geneesherenkorps en vrijwilligsters.

Barones de Crombrugge de Looringhe stichtte het "Damescomité" van het Rode Kruis.

Niemand kon Constance tegenhouden om zich vrijwillig te melden en samen met enkele andere Belgen: twee Brusselse dames, één apotheker en twee jonge geneesheren, reisde ze af naar Saarbrücken.

Ze schreef naar huis hoe een ambulance eruit zag: "Een groot stuk grond waarop men houten barakken heeft getimmerd van elkaar afgezonderd. Achteraan een operatiezaal en een dodenhuisje. In het midden de keuken, de linnenkamer en de apotheek."

Maar waar Constance en haar vrienden ook werkzaam waren, overal kwamen ze oog in oog te staan met dezelfde gruwelen: gewonde of zieke militairen, amputaties zonder verdoving of met zeer primitieve anesthesie, etterende wonden, besmetting, ongedierte, verpeste lucht, patiënten huilend van de pijn of woest geworden door ijlkoortsen, soms gebrek aan genees- en verbandmiddelen, steeds opnieuw een tekort aan bedden, soms aan levensmiddelen. Constance jubelde wanneer ze merkte dat de oorlogvoerenden de "Conventie van Genève" eerbiedigden, ofschoon ze niet kon begrijpen hoe beschaafde mensen elkaar zo konden uitmoorden om welke reden ook, toch zag ze licht in de menselijke bemiddelende actie van het Internationale Rode Kruis.

VIERINGEN VAN CONSTANCE TEICHMANN. DE TRIOMFTOCHT VAN 1896. HET PRAALGRAF

Elk jaar kreeg Constance een prachtige nieuwjaarsbrief - bijna een oorkonde - vanwege de zieke kinderen en het personeel van het gasthuis.

De 22e juli 1886 bestond het gasthuis 40 jaar. Constance (Fig. 16) ontving het Ridderkruis in de Leopoldsorde en op 30 juli 1886 trok een fakkeltocht door de Antwerpse straten. In 1896 zou men het 50-jarig bestaan van de kliniek vieren. Dit gebeurde inderdaad door het organiseren van een reusachtige stoet samengesteld uit een massa groeperingen en verenigingen.

Maar Constance zelf kon helaas aan dit feest niet meer deelnemen. Ze lag zwaar ziek te bed en zou niet meer herstellen.

Ze overleed zachtjes op 14 dec. 1896 op het Teichmann goed (toen nog buitengoed) in de Markgravelei.

Drie dagen lang liep de mensenmassa bijna storm om de overledene een laatste groet te kunnen brengen. Op haar begrafenis in de St.-Laurentiuskerk bood zich zoveel volk aan dat de dames verzocht werd de Dodenmis te willen volgen in de H. Hartkerk.

Het stoffelijk overschot van Constance Teichmann berust in het St.-Fredegonduskerkhof op de hoek van de Lakborslei en de Turnhoutse Baan te Deurne.

In 1905 werd een speciaal erecomité opgericht onder leiding van Dr. F. Nuyens, dat fondsen zou verzamelen

Fig. 16. - Constance Teichmann op rijpere leeftijd

Fig. 17. - Het afdalen van Constance Teichmann

ofwel voor een gedenkteken in de stad ofwel voor een praalgraf in een kerk.

Na lange discussies werd uiteindelijk besloten tot de oprichting van een groots mausoleum in de St.-Eligiuskerk te Antwerpen.

Constance wordt er liggend voorgesteld in witte marmer, met bloemen en een partituur aan het voeteneind en engelen aan het hoofdeind. (Fig. 17).

Twee bas-reliëfs stellen de twee hoogtepunten uit haar caritatief leven voor: de hulp aan de uitgestoten choleralijders op de "Agnes" en haar Rode Kruiszeding in de Frans-Duitse oorlog van 1870.

Aan het voeteneind staat volgende tekst: "Zij leefde heilig en stierf zalig. De naastenliefde oefende zij met de grootste iever. Alle zieken heeft ze verzorgd, alle smarten gelenigd, alle druk getroost, alle zwakheid gesteund." Daarom was de volksmond haar gaan noemen "De Engel van Antwerpen" of nog het "Klein vrouwtje met de lange, zwarte mantel die effen tot de voeten hangt." Dat is dan ook het klassieke beeld dat we overal van Constance Teichmann terugvinden.

DE KLINIEK LOUISE-MARIE IN DE MEISTRAAT (1877-1957)

In 1877 werd na de St.-Jorisvest en de Everdijstraat een nieuwe kliniek in gebruik genomen, gelegen Meistraat 23 (tegenover de huidige stadsschouwburg). (Fig. 18)

Elk jaar verscheen een verslag met een overzicht van de activiteiten. Zo lezen we in 1882:

- 329 kinderen opgenomen waarvan 287 genezen en 40 overleden;
- 828 vaccinaties toegediend;
- 11.861 consultaties.

Een aantal prentbriefkaarten geven ons een idee hoe het er daar uitzag.

*Fig. 18. - De Kliniek Louise-Marie
in de Meistraat*

Fig. 19. - Koningin Elisabeth bezoekt de kliniek in 1925

In de Meistraat werden een aantal jubilea gevierd meestal gepaard gaande met het bezoek van vooraanstaanden.

29.7.1923: Inhuuldiging van de nieuwe gebouwen door Mgr. Legraive.
1924: 100e verjaardag van de geboorte van Constance Teichmann en bezoek van kardinaal Mercier.

11.2.1925: Bezoek van Koningin Elisabeth. (Fig. 19)

15.4.1929 en opnieuw in 1946: Bezoek van kardinaal Van Roey.

In 1946: de honderdste verjaardag van het gasthuis.

DE BETEKENIS VAN DE FIGUUR VAN CONSTANCE TEICHMANN EN DE "DAMES DE LA CHARITE"

De tijd waarin Constance leefde was totaal verschillend van de onze. Door het klassenonderscheid waren de materiële en intellectuele mogelijkheden in haar tijd enorm uiteenlopend. Naast de nog zeer machtige en zeer rijke aristocratie leefde de groep van de "bonne bourgeoisie": welgestelde kooplui en industriëlen uit de beginnende industrialisatie uit wier kringen de burgerlijke, geestelijke en militaire gezagsdragers en andere notabelen stamden. Daarnaast bestond er een enorme kloof, die de bezittende klasse van het gewone volk scheidde. Van de middenstand kon nauwelijks of niet gesproken worden. Het volk was meestal in loondienst bij de begoede standen, zo er werk was.

De onderste bevolkingslagen bleven chronisch ondervoed en leefden in ellendige krotten, haarden van allerhande ziekten, zoals longtuberculose, die bijna van de ene op de andere generatie overgingen. Geen wonder dat epidemieën, zoals de cholera-epidemie van 1866, ineens duizenden slachtoffers maakten. Er bestond weinig natuurlijke weerstand.

Een dergelijke tijd bood aan een figuur als Constance alle kansen tot ontplooiing.

Het Kindergasthuis uit de Meistraat
(Gesticht door C. Teichmann)
richt zijn jaarlijkschen

::: GALA :::

Op **Vrijdag, 26 Januari 1934**, om **20.30 u.**
in den
Koninklijken Franschen Schouwbur
Voor de 1ste maal te Antwerpen

**Het BRUSSELSCH SYMFONISCH
ORKEST.**

(100 UITVOERERS)
onder leiding van **Meester Désiré DEFAUW.**

Foto genomen tijdens een repetitie in het Paleis van Schone Kunsten te Brussel.
Photo prise lors d'une répétition au Palais des Beaux-Arts à Bruxelles.

*Fig. 20.
Aankondiging
voor een gala-
concert in 1934*

De dames Teichmann waren diep religieus in beleving, maar ook in praktijk. Constance had zich voorgenoemen gasthuisnon te worden en is dat door familiale omstandigheden nooit geworden.

Toch zijn haar dagboeken overwegend gesteld in de tweede persoon en lucht ze dagelijks haar gemoed aan haar beste vriend, Jezus. Precies zoals een kloosterzuster beschouwt ze Jezus als haar bruidegom en in haar hele leven zal ze van deze instelling niet afwijken.

Haar bestaan heeft zich afgespeeld tussen drie polen: God, de noodlijdenden en de muziek.

Die muzikale aanleg heeft ze van haar familie meegekregen. Haar muziek- en algemeen onderwijs hadden de dochters aan huis ontvangen van bezoekende leraars. Dat Constance nochtans zeer ontwikkeld was, merken we aan haar vele Frans- en Nederlandstalige brieven en aan de manier waarop ze haar muzikale groeps- en individuele uitvoeringen verzorgde.

Deze muzikale mogelijkheden heeft ze zeer handig kunnen aanwenden om fondsen te verzamelen voor haar sociale werken.

Zowel de "Dames de la Charité" als de "Liefdadige vrouwen" zouden kunnen worden beschouwd als "service-clubs avant la lettre".

Het musiceren en de mondaine bijeenkomsten moeten veel voldoening hebben verschaft aan de deelnemsters en deelnemers. Maar de opbrengst diende voor de minder begoeden, de zieken, de noodlijdenden (Fig. 20).

VERDERE EVOLUTIE VAN DE KLINIEK LOUISE-MARIE

Door de uitvinding der antibiotica, de verbeterde hygiëne en voeding van de kinderen werden de vroegere epidemische kinderinfectieziekten duidelijk minder gevaarlijk en kwamen ook veel minder voor.

De hospitalisatie van kinderen werd in talrijke gevallen niet meer noodzakelijk zodat kinderziekenhuizen in het algemeen aan belang gingen inboeten. Vele waren niet meer leefbaar en werden gesloten.

Ook het kindergasthuis Louise-Marie werd zwaar bedreigd maar kon in 1975 omschakelen naar orthopedie, strabologie (scheelzienoperaties) en plastische heelkunde.

In 1978 verscheen de nieuwe wet, die aan een ziekenhuis een minimum voorschreef van 150 bedden om te mogen voortbestaan.

Vandaar dat fusie noodzakelijk werd met de Eeuwfeestkliniek te Antwerpen om aan deze norm te voldoen.

In 1997 tenslotte zal de kliniek Louise-Marie na een glorieus bestaan van 151 jaar in verschillende vestigingen volledig opgeslorpt worden door de Eeuwfeestkliniek.

De geestelijke en materiële erfenis van de "Dames de la Charité" leeft echter verder in het nog bestaand vzw "Centrum Louise-Marie" en de vzw "Stichting Constance Teichmann", die zich verder zullen bezighouden met het ondersteunen van noodlijdenden te Antwerpen en in de wereld.

Fig. 21 Kliniek Louise Marie 1980

BRONNEN

- “Constance Teichmann” door M.E. Belpaire, 1908.
“Alphonse Belpaire” door M.E. Belpaire, 1922.
“De Families Teichmann en Belpaire” door M.E. Belpaire:
Deel I “De Tegenang der Liefde” 1925;
Deel II “Het aardsch Paradijs” 1930;
Deel III “De vier gezusters” 1934.
“Constance” door N. Winkeler, 1920.
“Constance Teichmann” in “Vrouwenleven” juni 1924,
3e jaargang nr. 5.
“Eenige bladzijden over Jufvrouw Constance”
door N. Winkeler, 1905.
“Constance Teichmann als Franciscanesse” M.E. Belpaire.
“La Vie et l’œuvre de Claude-Louis Sommé”
door Dr. A. de Mets, 1910.
“Claude-Louis Sommé, chirurgien, Médecin et Botaniste”
door Regina Aernouts en Ed. Frison in “Zoo” mei 1964,
30e jaargang nr. 1.
Archieven O.C.M.W. Antwerpen (Mw. Païs-Minne).
Archief en Museum van het Vlaamse Kultuurleven, Antwerpen.
Archief van de Kliniek Louise-Marie, Antwerpen.
“Het leven en het Werk van Constance Teichmann”
door Carl Van de Kerckhove.
“Contacten met vroeger Antwerpen” door Amand de Lattin, 1945.
“Antwerpen vóór honderd jaar” door M.E. Belpaire, 1919.
Archief van de Geneeskundige Kring te Antwerpen.

